

Práce s kolektivem spolužáků dětí s PAS

Mgr. Lenka Bittmannová,
SPC při Národním ústavu pro autismus

Proč je třeba s kolektivem spolužáků dětí s PAS intenzivně pracovat?

1. U dětí s PAS je několikanásobně vyšší pravděpodobnost šikany

KOLIK % žáků a studentů s PAS se během své docházky do MŠ-VŠ setkala s šikanou?

70 %

- Dotazníkové šetření „**Zjišťování výskytu šikany v rámci ZŠ a SŠ u žáků a studentů s PAS**“ (Bittmannová, Bittmann, 2016: 248 žáků a studentů s PAS, 7 - 21 let)
- **70 % dotázaných žáků a studentů s PAS** se na vlastní kůži setkalo s šikanou
- u intaktní populace se výskyt šikany pohybuje mezi 14-40% (Morita in Kolář, 2011)

2. Potíže dětí s PAS se profilují v komunikačních, sociálních a emočních dovednostech

- tyto dovednosti jsou zásadní pro budování vztahů v kolektivu
- během výuky, o přestávkách, v šatně, ve frontě na oběd, o tělocviku, na výletě... dochází k intenzivním nácvikům sociálních, komunikačních a emočních dovedností
- spolužáci dětí s PAS jim mohou nastavit „sociální zrcadlo“; zpětná vazba od vrstevníků může velmi pomoci, ale také velmi zranit

3. Děti, žáci a studenti s PAS zpravidla potřebují podpůrná opatření, která jsou vidět

- Většina žáků s PAS potřebuje podpůrná opatření, která jsou zjevná;
  - podporu asistenta pedagoga (či jiné personální PO)
  - pomůcky
  - úpravy v organizaci výuky
  - úpravy v zadávání a hodnocení práce

Pokud se s ostatními dětmi ve třídě nemluví otevřeně o tom, proč má jejich spolužák s PAS tyto VÝHODY, bude je kolektiv vnímat negativně a je ohroženo začlenění dítěte s PAS do kolektivu.

Proč jsou žáci s PAS častěji oběťmi šikany?

- z diagnózy PAS vyplývají především odlišnosti **v chování a komunikaci**
- rozlišujeme pět forem sociálního chování: **typ osamělý, pasivní, formální, aktivní a smíšený** (Thorová, 2006)

PASIVNÍ – neinicuje kontakt s vrstevníky, často ani pedagogy, nehlásí se, nezapojuje se do společných aktivit. Je nutná aktivizace žáka, podpora zapojení do kolektivu, pomoc a podpora při kolektivních činnostech.

FORMÁLNÍ – formální projev, slovník neadekvátní věku, vyžaduje dodržování pravidel, má tendence žalovat na spolužáky, opravovat pedagogy.

AKTIVNÍ - kontakt s vrstevníky i dospělými inicuje nevhodným způsobem, upoutává na sebe pozornost, působí nevychovaně, otravně.

JSOU ODLIŠNÍ

- **mívají odlišné zájmy**, které nemusí odpovídat věku
- **bývají hypersenzitivní**, mají nepřiměřené reakce na různé smyslové podněty
- **mohou mít nepřiměřené emoční reakce** (pláč, smích v nevhodných situacích)
- **objevují se stereotypie, rituály, obtížné zvládání změn**
- **v myšlení patrné kognitivní omyly** (černobílé myšlení, perfekcionismus, selektivní abstrahování pozitivního)
- **může se u nich objevit problémové chování**, impulzivita, sociálně nepřijatelné komentáře, často jako reakce na stres, nepohodu, „zahnání do kouta“
- **mívají přidružené další obtíže** – poruchy pozornosti, úzkosti, deprese, OCD apod.

Prevence šikany žáků s PAS

- je nutná intenzivní práce s kolektivem, zjišťování postavení žáka s PAS v kolektivu, vysvětlení „speciálních pravidel pro žáka s PAS“, prostor pro vyjádření negativních emocí ostatních spolužáků
- pozor na nevhodně provedenou sociometrii !
- dohled dospělé osoby o přestávkách
- asistent pedagoga
- nácviky sociálních a komunikačních dovedností
- **besedy pro spolužáky dítěte s PAS**

Besedy pro spolužáky jako prevence šikany žáků s PPO

- besedu vede KBT terapeut a/nebo speciální pedagog SPC
- vždy pouze se souhlasem rodičů žáka s PAS a se souhlasem samotného dítěte
- pokud o besedu stojí ve škole, souhlasí s ní rodiče, ale dítě ne, má přednost přání dítěte s PAS a k besedě nedojde, dokud svůj názor případně (např. díky konzultaci s terapeutem) nepřehodnotí.
- besedě předchází konzultace se školou a rodiči

- beseda se koná BEZ účasti pedagogů, za souhlasu vedení školy
- trvá zpravidla 1 – 2 vyučovací hodiny
- žák s PAS není v 99% přítomen
- ve velmi ojedinělých případech se zúčastnit může, zpravidla až na SŠ, po předchozí přípravě
- rodiče a pedagog jsou bezprostředně seznámeni s průběhem besedy, pokud má o zpětnou vazbu zájem i dítě s PAS, má možnost konzultace s terapeutem.

Cílem besed je mimo jiné:

- naučit spolužáky, jak by mohli dítěti s PAS pomoci – **POKUD CHTĚJÍ**
- mají možnost se vhodnou formou dozvědět o diagnóze svého spolužáka
- mohou klást otázky, na které by se báli nebo styděli před paní učitelkou zeptat
- mají prostor pro vyjádření i negativních emocí, které souvisí s dítětem s PAS
- jsou vysvětlena „speciální pravidla“ a výhody, které plynou z PO
- škola i rodiče touto formou mohou zjistit postavení dítěte s PAS v kolektivu, informovat se o průběhu začleňování mezi spolužáky

Typy besed

1. Osvětový a preventivní :

- snažíme se zabránit projevům patologického chování jak ze strany kolektivu, tak konkrétního žáka s PAS
- usnadnit vzájemné soužití ve třídě, normalizovat diagnózu

2. Napravující, smírčí:

- vysvětlujeme příčiny problémového či jinak nestandardního chování žáka s autismem
- zaměřujeme se na výjimky, „speciální pravidla“ týkající se průběhu hodiny, známkování, odměňovacího systému atd.

- na prvním stupni většinou nesdělujeme diagnózu, resp. nepojmenováváme ji, mluvíme o projevech, odlišnostech v chování
- vyhýbáme se pojmům jako postižení, nepřirovnáváme PAS např. k tělesnému postižení, našim cílem není vyvolat ve spolužácích lítost
- na druhém stupni a SŠ často mluvíme o slavných nositelích diagnózy v rámci PAS
- našim cílem je, aby spolužáci brali žáka/studenta s PAS takového, jaký je, pokusili se ho respektovat

- besedy se spolužáky dětí s PAS nemohou vyřešit již probíhající šikanu
- působí preventivně
- často však šikanu v jejích prvních stádiích odhalí, terapeut a speciální pedagog následně mohou pomoci s komplexním řešením, následuje intenzivní práce s kolektivem s odborníky.
- každá škola má vypracovaný Minimální preventivní program, jehož součástí je i Program proti šikanování. Detaily jsou uvedeny v Metodickém pokynu MŠMT č. 22294/2013-1.

1+10 Doporučení pro spolužáky

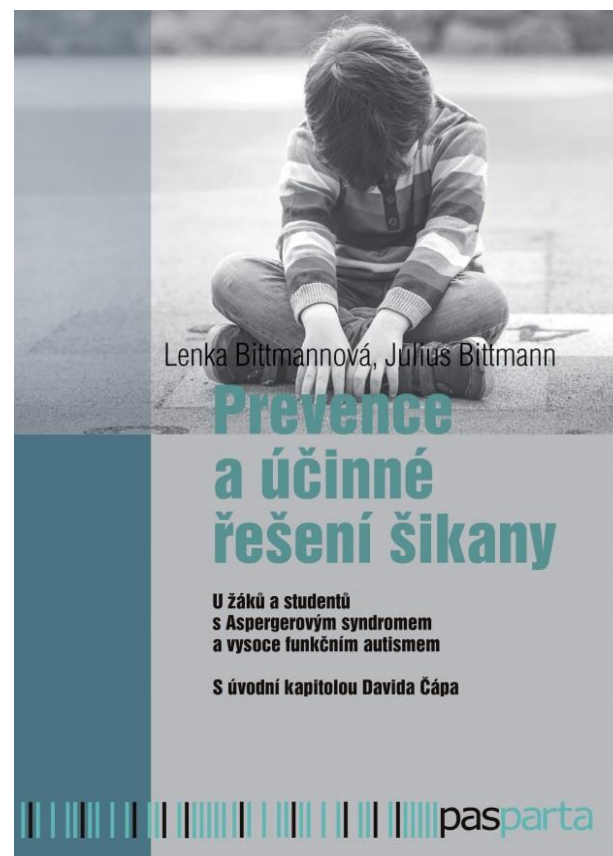
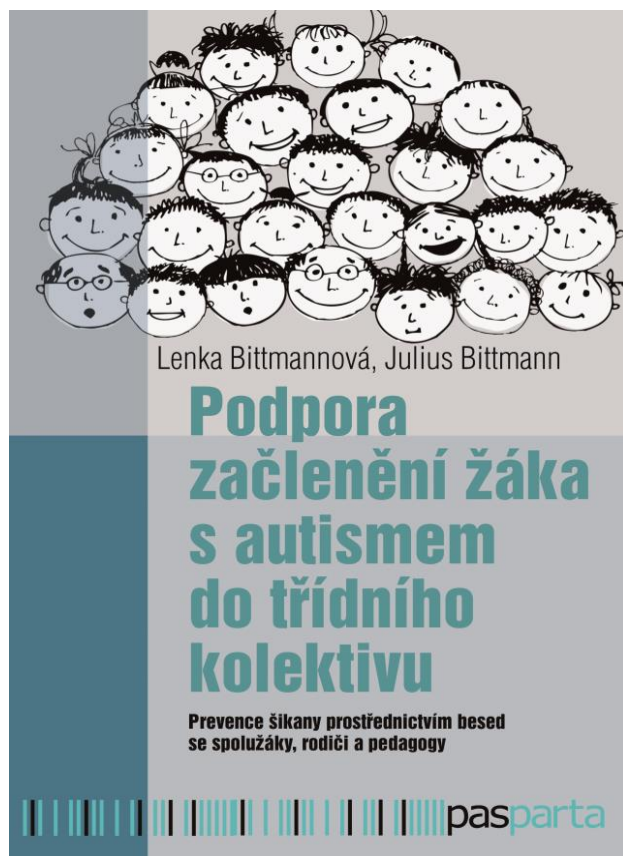
<https://autismport.cz/1+10-doporuceni/1-10-vzdelavani>

Kdy pracovat s rodiči?

- beseda pro rodiče spolužáků, „Mimořádné třídní schůzky“
- preventivně v případě, že je vysoká pravděpodobnost problémového chování dítěte s PAS, jinak v případech potřeby (zpravidla vulgární či agresivní chování dítěte s PAS či vůči němu)
- provádí KBT terapeut, popř. speciální pedagog SPC
- vždy pouze se souhlasem rodičů žáka s PAS
- rodiče spolužáků jsou vhodnou formou informováni o diagnóze, jsou vyvráceny mýty o autismu, mají prostor pro vyjádření negativních emocí, mohou klást dotazy, na které dostanou odpověď od odborníka
- POSTOJ RODIČŮ ZÁSADNÍM ZPŮSOBEM OVLIVŇUJE POSTOJ JEJICH DĚTÍ

Literatura

Děkuji za pozornost!

- **lenka.bittmannova@nautis.cz**